

Анотація

В данной статье идет речь о проблеме моделирования социально-педагогических ситуаций как оптимального условия формирования гуманистической направленности студентов в сфере предпринимательской деятельности. Уделяется внимание вопросу технологий проектирования проблемных ситуаций, которые позволяют формировать профессионально значимые качества личности.

І. В. Петрова, м. Київ

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ХОБІ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ

Інформаційне суспільство надає людині великі можливості для власного розвитку та урізноманітнення свого дозвілля. Разом з тим, обсяг вільного часу досить часто переважає здібності людини використовувати його раціонально та конструктивно. Тому висвітлення видів дозвіллевих захоплень людства, можливостей самовдосконалення та самовиховання особистості через участь у хобі-групах, бажання людини саморозвиватися на дозвіллі, є актуальним та своєчасним, і вимагає детального вивчення та об'єктивного аналізу.

Розв'язання даної проблеми започатковано в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. У вітчизняному та російському дозвіллезнавстві багатогранна любительська діяльність вивчається Генкіним Д. ("Клубоведение"), Зборовським Г. та Орловим Г. ("Досуг: действительность й иллюзии"), Сасиховим О. ("Клубознаводство"), Смирновою Є. ("Теория и методика организации самодеятельного творчества трудящихся в культурно-просветительных учреждениях"), Стрельцовим Ю. ("Культурология досуга", "Социальная педагогика"), Тріюдіним В. ("Педагогика клубной работы") іншими. Серед зарубіжних праць з даної проблематики необхідно згадати роботи Дубіна Р., Калкінса Е.Е., Остіна Фокс Рігса, Унру Д.

Аналіз наукових досліджень з хобі як виду дозвіллевої діяльності, що має значний виховний потенціал, доводить, що хобі в сучасному світі є істотною складовою стратегії культурно-дозвіллевого розвитку. Разом з тим, історія виникнення та головні етапи розвитку хобі, його значення у суспільстві загалом та вплив на взаємозв'язки між роботою та дозвіллям зокрема, й досі залишаються не вивченими.

Поняття "хобі" відоме нам як похідне від англійського слова "hobby" і означає будь-яке захоплення чи улюблене заняття на дозвіллі. У ХХ столітті термін "хобі" набуває особливого значення, пов'язаного з вільним часом і розглядається як істотна складова дозвіллевої діяльності.

Історично хобі-групи виникають як форма вияву культуротворчих самодіяльних ініціатив особистості в сферах просвітництва, художньої, технічної, декоративно-прикладної творчості. У різні часи, в різних історико-культурних координатах хобі-групи відрізняються за статусом, ступенем та можливістю впливу на суспільні процеси.

Любителі своєї справи дуже часто підкорюють вершини, які здавалися недосяжними навіть висококваліфікованим фахівцям: німецькі лікарі Р.Майер та Г.Гельмгольц, англійський пивовар Д.Джоун довели важливі фізичні закономірності про природу тепла; голландський сукнороб Антон Ван Льовенгук відкрив капілярний кровообіг; французький офіцер Р.Декарт розглядав математику як своє улюблене

заняття; філолог Де Бройль вважається засновником квантової механіки; художник Морзе змайстрував телеграфний апарат; австрійський монах Грегор Мендель став одним із засновників генетики; американський перукар Бадді Болдін вважається засновником джазу [5, С.8-10].

У Франції людей, які займаються улюбленим видом творчості, не пов'язаним з професійною діяльністю, називають "Amateur", у Німеччині – "Liebhaber", а Великобританії – "Hobbyist". Канадський вчений Стеббінс Р.А. людей, які мають улюблене заняття, поділяє на любителів та аматорів. Вчений вважає, що любителі-amateur та любителі-hobbyist мають розбіжності, які полягають в тому, що любителі-атаїеиг розглядають своє хобі як професійну діяльність, що є засобом до існування. Робота любителя-атаїеиг здійснюється протягом робочого тижня, хоча бувають випадки, коли професіонали (любители-amateur) частково зайняті в мистецтві, розвагах, спорті, науці. Натомість, любителі-hobbyist не завжди мають професійний аналог (наприклад, не існує професій "колекціонер", "турист", "бірофіл"), комерційні результати не є метою їхньої діяльності, хоча досить часто хобі-діяльність привертає увагу публіки та бажання придбати той чи інший витвір мистецтва. Якщо хобі розвивається до професійного рівня, любитель-hobbyist; перетворюється на любителя-amateur. Тому комерційні еквіваленти хобі (продаж меблів, картин, технічних приладів) доцільно розглядати як підприємництво, а не улюблене заняття [3, С.66].

Американський соціолог Грінберг, вивчаючи взаємозв'язок праці та дозвілля, підкреслює культурний потенціал хобі. Однак вважає, що хобі використовується людиною для того, щоб відійти від соціальних і життєвих проблем та висловити свій протест проти негараздів життя. Натомість французький вчений Ж.Фрідманн розглядає хобі як вид дозвілленої діяльності, завдяки якому відбувається соціалізація особистості, виявляється свобода індивіда, його активність та творчість. Американський соціолог Д.Рісмен вважає, що проаналізувавши хобі, якому людина надає перевагу, можна визначити її активну чи пасивну життєву позицію.

Головними рисами, що характеризують хобі як вид дозвілленої діяльності, є потреба людини займатися улюбленою справою, добровільність, активна участь у хобі-діяльності, "невиснажливість" заняття, його творчий характер та активна участь особистості, задоволення, яке отримує людина від обраного заняття. Психологи підкреслюють переваги людини, яка має улюблене заняття: "Це самореалізація. Духовне зростання, самовираження, відродження та оновлення особистості, відчуття досягнень, підвищення самооцінки, участь в соціальній взаємодії, відчуття приналежності до спільноти, а також просто виготовлення виробів тривалого використання" [7, С.67]. Вченими наголошується й на тому, що хобі має "лікувальні" властивості і допомагає особистості боротися з депресією, нудьгою, неробством та самотністю; характеризується демократичністю, сприяючи переборенню людиною класових, політичних, расових, релігійних та національних забобів, адже головною складовою у хобі є спільність інтересів.

Хобі часто перетворюється на центральний життєвий інтерес людини. На жаль, сучасна наука концентрує свою увагу в основному навколо вивчення загальних зразків життєвої поведінки, майже не приділяючи уваги індивідуальним образам життя. Однак ми впевнені, що будь-яке серйозне, довготривале хобі суттєво впливає на стиль та життєдіяльності людини. Стеббінс Р.А. підкреслює взаємозалежність хобі та життя людини: "Якщо образи життя формують навколо себе складну діяльність, яка захоплює,

приносить задоволення, вони можуть також розглядатися як поведінкове відбиття центральних інтересів життя тих, хто бере участь у цій діяльності... образ життя учасників тієї чи іншої серйозної дозвіллевої діяльності формує підґрунтя для особистої та громадської ідентичності людей, які займаються цією діяльністю" [там само, С. 69-70]. Такі хобі-інтереси є тією часткою повноти життя людини, в якій енергія вкладається і в фізичну, і в інтелектуальну діяльність, і в позитивний емоційний стан. І досить часто важливими є не власне результати любительської діяльності, а процес задоволення потреб людини – у спілкуванні, культурному відпочинку, самореалізації.

Існування різноманітних хобі не піддається статистичному обрахуванню. Спроби класифікувати хобі-групи призвели до виникнення великої кількості підвидів, що ґрунтуються на різних початкових ознаках: формах організації (формальні та неформальні), рівнях соціальної активності (ініціативні та пасивні об'єднання), напрямках діяльності (політичні, мистецькі, розважальні, філателістичні, любителів кіно, живопису, поезії, народної культури) тощо.

Вперше спробував систематизувати хобі американський дослідник Е.Е.Калкінс (40-і роки ХХ ст.), який класифікував хобі на такі групи: робота (захоплення різноманітними видами спорту, відвідування клубів, прогулянки); виготовлення та збирання (ручна робота, колекціонування); навчання.

Культуротворча діяльність на дозвіллі розвивається в різних видах та напрямках. Найпопулярнішою серед них є творчість любителів. Німецькі вчені поділяють "творчі" види хобі на: образотворче мистецтво (малювання, сільський живопис, живопис по склу, кераміка); виробництво прикрас (біжутерія, вироби із скла, дизайн, мозаїка, плетіння, вишивка); складувне ремесло (обробка скла та прикраси із скла); токарство (у тому числі випалювання й паяння); літейна техніка (вироби з порцеляни, кераміки, випалювання фігурок, літейний дизайн); гончарство; столярське ремесло; моделювання техніки (автомоделювання, літакобудування, суднобудування, розробка діарам); пап'є-маше; текстильна творчість (робота з фетром, плюшем, печворк, макраме, шовковий розпис); електроніка (комп'ютерні захоплення, робота з телеапаратурою, любительські зйомки).

Більшість зарубіжних вчених вважають доцільним поділ великої кількості хобі на п'ять категорій: колекціонування, ремісництво, (само)діяльність, спортивні змагання, різні види мистецтва.

Колекціонування (лат. *collectio* — зібрання) — це систематизоване зібрання однорідних предметів. Метою колекціонування є отримання нової інформації, пошук конкретних предметних цінностей (художніх, краєзнавчих, історичних, літературних, наукових, фольклорних, етнографічних, природних). Майже у всіх сферах людської життєдіяльності зустрічаються колекціонери — люди, які захоплені збиранням найрізноманітніших предметів. Колекції можуть складатися із марок, монет, старовинних предметів побуту, картин, гудзиків, етикеток, рекламних проспектів, ручок, календарів, годинників, музичних інструментів, світильників, автографів видатних людей, пляшечок від парфумів, запальничок, фотографій акторів, рідкісних книг, національних ляльок. Найпопулярнішим видом колекціонування у ХХ ст. стає філателія (колекціонування поштових марок) та нумізмати́ка (колекціонування монет та інших грошових знаків). У світі існує безліч "нетрадиційних" колекцій (колекцій мила, лікувальних етикеток, ковдр, записничків, гудзиків, телефонних карток), які з часом можуть набути всесвітньої популярності. Так, зібрання наклейок від пива, притаманне

представникам різних країн, з часом перетворилося у "бірофілість". Французький філософ Жан Бодріяр помітив, що основною рушійною силою таких зібрань є колекціонерський фанатизм. Людська пристрасть до колекціонування ефективно використовується товарознавцями, які передбачливо пропонують збирати листки-"вкладиші", що покупці знаходять у коробках цукерок, жувальних гумках, інших предметах.

На першому етапі колекціонування важливим критерієм зібрання для початківця-любителя є кількість предметів зібраної колекції, але не їх цінність. З часом колекціонування стає вибірковою, тематичною, каталогізованою, системною. Займаючись колекціонуванням, людина перетворюється із знавця у майстра, розвивається естетично, комунікативно, творчо, поглиблює свої художні, історичні, наукові знання. Адаже для того, щоб зібрати варту уваги колекцію, необхідно мати певний рівень духовного розвитку, смак, обсяг знань про ті предмети, які є складовими колекції.

Колекціонування притаманне усім верствам населення. Зазвичай, підлітки займаються колекціонуванням тих предметів, які вони можуть придбати і на яких найбільше розуміються. З віком змінюється соціальне становище людини, її освітній рівень. Якщо доросла людина має відповідний рівень інтелектуального розвитку, освіти, інтерес до конкретних витворів людства, а також може дозволити собі "коштовні" колекції, її бажання колекціонувати відбивається у зібранні мистецьких творів, антикварних речей, рідкісних книг та ін. Колекціонування передбачає систематичне спілкування з однодумцями, обмін інформацією, думками, досвідом, новинками. Тому колекціонування належить до тих видів хобі, які ефективніше розвиваються у хобі-групах. Організовані хобі-групи мають свої видання, проводять з'їзди, ярмарки, зустрічі, дискусії, виставки, покази, демонстрації.

Ремісництво та виготовлення різноманітних предметів (конструювання технічних приладів, виготовлення меблів та ін.) як хобі-діяльність користується також великою популярністю і досить часто є суттєвою допомогою сімейному бюджету. Тому вже давно точиться дискусія серед науковців та практиків про правомірність розгляду ремісництва як хобі, якщо таке захоплення сприймається людиною як свого роду економічна діяльність. В будь-якому випадку ремісництво сприяє поглибленню технічної освіти людини, розвитку її творчості. Однак, на відміну від інших видів хобі, у ремісництві яскраво виявляється спрямованість на виробництво предметів, які мають побутове значення (конструювання та моделювання різноманітних технічних об'єктів, моделей, пристроїв, машин, побутових приладів, одягу, вишивання, плетіння, ткацтво та ін.). На початковому етапі ремісництва цей вид діяльності має репродуктивний характер, тобто базується на відтворенні певних дій, планів, схем, інструкцій, отримання конкретних навичок та вмінь. Поступово ремісництво та виготовлення предметів набуває творчого характеру та інноваційних елементів.

Любительська (само) діяльність розвивається у декількох напрямках: виховному (молодіжні, підліткові, дитячі проекти); соціально-політичному (озеленення територіальної громади, облаштування паркової зони, робота з етнотеніями, важкими підлітками, проведення політичних акцій); рекреаційному (рибальство, прогулянки, макраме, садівництво, вишивання); виконавчому (гра на музичних інструментах, участь в ансамблі, оркестрі, хоровому колективі). Учасники самодіяльності, займаючись рибальством, спостереженням за тваринами, збиранням

грибів, розведенням квітів, організацією відпочинку своєї громади, організують своє дозвілля у сфері захоплень, які навряд чи характеризуються змагальним компонентом.

Найвищого рівня розвитку соціально-творча діяльність набуває в реалізації ініціатив людини, спрямованих на вирішення громадських проблем. Самодіяльність досить часто виходить за межі хобі "на самоті" і сприяє зростанню соціально-культурної активності населення, демократизації суспільного життя, позитивному перетворенню соціуму. Вона має значний громадський резонанс, яскраво виражену педагогічну, просвітню, виховну спрямованість.

На відміну від учасників самодіяльності, прибічники спортивних змагань, ігор та турнірів досить часто випробовують свої знання та вміння у різноманітних змаганнях і надають перевагу плаванню, хокею, бігу, грі в теніс, футболу, шахам, шашкам, бейсболу, кінним перегонам, фехтуванню.

Мистецькі види хобі передбачають захоплення літературою, живописом, музикою, історією, філософією, політикою, мовою, живописом, графікою, скульптурою і характеризуються, передусім, творчим характером. Співвідношення репродуктивних (вторинне творче відтворення авторського твору) та творчих елементів залежить від самого любителя, його розуміння витвору мистецтва, власної інтерпретації, мистецьких пошуків. Дехто з учасників мистецьких хобі обмежується власною самоосвітою, дехто надає перевагу спільній діяльності у хобі-групах, дехто мандрує з культурно-просвітницькою метою. Досить часто мистецька любительська діяльність (особливо, якщо вона пов'язана з виконавчою майстерністю) реалізується в хобі-групах, які з часом переростають у театральні клуби, літературні асоціації, оркестри, хореографічні центри, творчі об'єднання. Як правило, такі виконавські колективи поєднують людей, що мають спеціальну професійну підготовку поза сферою їх основної трудової діяльності. Так виникають любительські ансамблі, хори, клуби художників, музикантів.

Головними умовами стійкості та систематичності хобі є почуття задоволення та емоційного підйому. Тому хобі досить часто стають любительськими захопленнями на все життя і залишаються незмінними, хоча на хобі суттєво впливають індивідуальні (зміна образу життя, роботи, поява нових соціальних зв'язків, поглиблення знань та ін.) та суспільні чинники (використання аудіовізуальної техніки в домашніх умовах, освітні реформи, трансформація культурно-дозвіллевих процесів, розвиток демократичних тенденцій в сфері культури). Разом з тим, численні соціологічні дослідження доводять, що зміна захоплень не означає їх зменшення. Наприклад, наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. кількість осіб, які значну частину свого часу приділяли улюбленим заняттям (живопису, музиці, співу, різьб'ярству, вишивці) зросла майже вдвічі порівняно з 70-ми роками ХХ ст.

Значною мірою цьому сприяло збільшення вільного часу та скорочення робочого, ранній вихід на пенсію, демократизація культури.

Унікальністю хобі-груп є створення свого соціального світу, який, у процесі задоволення спільних інтересів протягом тривалого часу набуває специфічних ознак: встановлених методів та форм, практик та подій, традицій та звичаїв. І хоча хобі-групи не мають конкретної структури в суспільстві, вони відіграють неабияку роль у сегментації життя громадськості.

На відміну від будь-якого іншого дозвіллевого об'єднання, хобі-групи мають стабільний склад своїх членів, людей, які, зазвичай, добре знають один одного, активно спілкуються між собою, обмінюються інформацією та досвідом, мають спільні цілі та інтереси. Невід'ємною рисою хобі-груп є створення позитивної морально-

психологічної атмосфери, яка характеризується взаємоповагою, симпатією, взаєморозумінням та доброзичливістю. Такі відносини суттєво впливають на соціальну поведінку людини, її громадянську позицію.

Основним змістом роботи хобі-груп стає не зовнішня діяльність, спрямована на об'єкт впливу, а внутрішня – спрямована на поглиблення знань, навичок, обмін думками, створення певних цінностей. Хобі-групи відрізняються від дозвіллевих заходів не лише змістовою складовою, але й своїми функціями. У хобі-групах кожна людина займає активну позицію у спілкуванні. Особистісна комунікація є самостійною цінністю, що вимагає від людини індивідуальних рішень, відповідальності, ініціативи, зацікавленості.

Хобі-групи – це спільнота людей, що формується внаслідок тривалого Хобі-група є специфічним утворенням, яке істотно відрізняється від інших соціальних груп метою своєї діяльності, її характером, своєрідністю міжособистісного спілкування, демократичністю та добровільністю. Основним призначенням хобі-груп є інтелектуальний, духовний розвиток людини, задоволення особистого інтересу, самоосвіта та творче самовираження.

Загалом, цей груповий світ можна умовно поділити на незнайомців, туристів, захоплених та посвячених осіб. Незнайомці відіграють роль посередників, які роблять свій внесок у розвиток хобі-діяльності не прямо, а опосередковано (облаштовують спортивні майданчики для любителів спортивних ігор, чистять басейни для тих, хто надає перевагу плаванню, виготовляють тенісні ракетки для любителів гри в теніс, ведуть курси садівництва для тих, хто вирощує квіти). Туристи є тимчасовими учасниками хобі-світу, вони мають на меті отримання від хобі-діяльності якоїсь користі або розваг. Захоплені є безпосередньо любителями і діють у своєму світі. Посвячені – це категорія захоплених, які довели виключну вірність справі підтримки та розвитку своєї хобі-групи [3, С.67-68].

Отже, мотивація до створення хобі-груп може бути різною:

- солідаризація навколо якоїсь проблеми з метою її вирішення (екологія, права жінок, громадянські права, захист прав етноменшин та ін.);
- відчуття себе частинкою колективу, належати до соціально-інтегрованої спільноти;
- набуття якісно нових знань та навичок, інформаційному обміні;
- раціональне та різноманітне проведенні дозвілля;
- самовираження та непрофесійна творчість;
- колекціонування, пошук та відбір матеріалів;
- удосконалення навколишнього світу;
- отримання задоволення від вільного прояву своїх здібностей.

Порівнюючи зміст та способи функціонування різноманітних дозвіллевих об'єднань, можливо виділити загальні, типові риси їх діяльності, що сформувалися історично та характеризують любительські об'єднання сучасності:

- здійснення діяльності на добровільних засадах, її незалежність від громадянських обов'язків, економічних стимулів, підвищення професійного рівня, кар'єри тощо;
- наявність позитивної, корисної мети спільної діяльності;
- організаційне оформлення дозвіллевого об'єднання (відсутність спеціально призначеного керівника, навчального процесу, системи % відбору членів);
- цільова спрямованість на результативність спільної діяльності членів

дозвілєвого об'єднання;

- наявність лідера як стабілізуючого та організаційного центру;
- можливість спільної діяльності представників різних вікових, професійних, соціальних угруповань.

Отже, хобі-групи – це сукупність людей, заснована на спільності інтересів, принципах демократичності, добровільності, доступності, об'єднана постійною спільною непрофесійною діяльністю, спрямованою на досягнення конкретної мети. Участь людини у хобі-групах сприяє засвоєнню та виробництву певних культурних цінностей, розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових якостей особистості шляхом безпосереднього внеску людини в предметно-практичну роботу хобі-груп.

Основною складовою хобі-занять на дозвіллі є любительство, яке може функціонувати у формі індивідуальної або спільної групової діяльності. Любительська діяльність є добровільною, захоплюючою, творчою, емоційною. Емоційність виявляється в настроях людини, у відношенні до предмету хобі, інших любителів. І тому в любительській діяльності важливою є не лише предметна мета цієї діяльності, її конкретний результат, але й сам процес хобі-діяльності, ті п відносини, які формуються між людьми, безпосередній вплив на особистість. Активність соціально-культурних рухів у формі хобі-груп, об'єднань за інтересами, гуртків, є характерною особливістю суспільного громадського життя, тому питання виховного потенціалу хобі вимагає подальшого вивчення та аналізу.

Л і т е р а т у р а :

1. Киселева Т.Г. Теория досуга за рубежом. – М.: МГИК, 1992. – 50с.
2. Кононенко Є. Колекціонування // Нариси української популярної культури. – К.: УЦКД, 1998.- С.307-316.
3. Стеббинс Р.А. Свободное время: к оптимальному стилю досуга: (Взгляд из Канады) // Социс. – М., 2000. – № 7. – С.64-72.
4. Стрельцов Ю.А. Культурология досуга: Учебное пособие. – М.: МГУКИ, 2002.-184с.
5. Стрельцов Ю.А. Социальная педагогика. – М.: МГУКИ, 1998. – 120 с. Ю.Эволюция культурной деятельности французов с 1973 по 1997 годы // Культура в современном мире. – 2000. – Вып.4. – С.36-40.

Аннотация

В статье раскрывается понятие "хобби" как вида досуговой деятельности, анализируются его специфические черты, осуществляется классификация хобби, обосновывается воспитательный потенциал любительской деятельности. Значительное внимание отводится мотивационной основе создания хобби-групп и педагогическому процессу организации досуга в хобби-группах.

Д. А. Романенко, м. Запоріжжя

ФУНКЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МІГРАНТІВ У НІМЕЧЧИНІ

Незважаючи на те, що міграційні процеси в сучасній Україні мають досить інтенсивний характер, а також на те, що завдяки прийняттю цілої низки законодавчих актів затверджені принципи державного регулювання міграційних процесів, на жаль, в органах соціального захисту населення ще не створено цілісної системи установ, які б